

ІНТЕГРАЦІЙНІ ЧИННИКИ ТА ПРОЦЕСИ У МЕНЕДЖМЕНТІ ЗМІЦНЕННЯ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ АГРОБІЗНЕСУ

***АНТОШКІН В.К., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
БЕРДЯНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І БІЗНЕСУ***

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний період перебудови світового суспільно-політичного та економічного устрою характеризується безпрецедентним зростанням нових тенденцій і процесів. Серед них одне з провідних місць належить такому явищу, як інтеграція або створення із вже існуючих принципово нових суспільно-політичних і соціально-економічних структур на мікро-, мезо- і макрорівнях організації та управління. Тому їх вивчення є актуальним та своєчасним і в агросфері, адже саме інтеграційні чинники і процеси дозволяють набути нових конкурентних переваг суб'єктам агробізнесу, зайняти більш ефективні ринкові ніші і позиції, зміцнити соціально-економічну безпеку.

Інтеграція (від лат. *integration* – відновлення; *integer* – цілий) – трактується як процес відновлення цілого з частин, або зближення окремих частин. Поняття «інтеграція» сформувалося в середині ХХ ст., а в політичних й економічних словниках з'явилося в 50-х рр., коли стали виникати різні форми та варіанти міжнародного співробітництва в політичній, військовій, економічній, соціальній та інших сферах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Характерно, що визначення власне поняття «інтеграція» значно різняться, як і напрями їх досліджень. Стосовно підприємств агросфери можна назвати роботи Дж. Кейнса, В. Леонтєва, Д. Рікардо, П. Самуельсона, А. Сміта, Дж. Стігліца, а також П.П. Борщевського, В.М. Гейця, Л.В. Дейнеко, М.М. Ігнатенка, В.А. Ільяшенко, М.В. Калинчик, А.С. Лисецького, І.І. Лукінова, Л.О. Мармуть, П.Т. Саблука, В.М. Трегобчука, М.А. Хвесика, М.Й. Хорунжого, О.М. Царенко, М.Г. Чумаченко та ін. Вони стосуються, переважно, виробничих та збутових аспектів аграрної підприємницької діяльності. Це може бути пояснено наявністю різних моделей, цілей інтеграції, національних інтересів інтегруючих сторін, які виникають як на об'єктивному, так і на суб'єктивному ґрунті. Проте вивчення та оцінка впливу інтеграційних

чинників і процесів на формування й підвищення рівня соціально-економічної безпеки суб'єктів господарювання агросфери, інструментів їх врахування у менеджменті при прийнятті відповідних управлінських рішень потребують подальших досліджень і обґрунтувань та розробок.

Формулювання цілей статті. Метою статті є встановлення сукупності сучасних інтеграційних чинників і процесів функціонування й розвитку суб'єктів господарювання агросфери, встановлення їх впливу на соціально-економічну безпеку цих формувань та визначення механізмів й інструментів використання у менеджменті.

Виклад основного матеріалу дослідження. В політиці та економіці інтеграція розуміється як процес об'єднання окремих структур на різних (мікро-, мезо- та макро-) рівнях для вирішення спільних завдань. Міжнародний досвід інтеграції, накопичений за більш ніж півстоліття, дозволяє констатувати, що переважна більшість таких об'єднань переслідує мету не тільки створення власних прибутків, але й поліпшення добробуту країн і, насамперед, сільських територій, збереження миру, набуття більшої безпеки, що саме по собі виражає сутність поняття.

Об'єднання може здійснюватися в різних формах. Так, характеризуючи їх організаційно-управлінські рівні, можна зазначити, що існує міждержавна, міжрегіональна інтеграція, об'єднання господарюючих суб'єктів агросфери на мікрорівні. Характеризуючи її види, можна відзначити такі основні з них, як політична, військова, суспільна, культурна, соціально-економічна інтеграція або їх суміщення. Інтеграція розглядається також і як процес і як відношення [1, с. 175]. Як процес, соціально-інтеграція характеризується усуненням ряду відмінностей між інтегруючими господарськими структурами агросфери, засобом зміцнення їх соціально-економічної безпеки. Так, агроутворення, насамперед, корпоративні аграрні підприємства, які беруть участь в існуючій системі міжнародного поділу праці, зазнають таких структурних зрушень й динамічних змін, що сприяють підвищенню рівня соціально-економічної безпеки їх функціонування:

– адміністративно-управлінських, які найчастіше означають перехід до демократичного способу правління, менеджменту соціально-економічної безпеки на засадах проблемно-цільового підходу, контролінгу;

– економічних (перехід до змішаних форм власності, серед яких є приватно-державне партнерство, участь іноземного капіталу тощо);

– інноваційно-технологічних (зростання технологічного рівня сільськогосподарської діяльності, при цьому орієнтиром служить більш інноваційно розвинений учасник – лідер інтеграційного співтовариства);

– соціальних (зміна якості та рівня життя, освіти, культури, саморозвитку працівників, менеджерів, власників тощо);

– маркетингових – розвитку ринку продовольчої продукції й конкурентних відносин.

В результаті окреслених змін, які можна вважати не тільки чинниками, але й метою, функціями, завданнями, наслідками інтегрування, інтегровані утворення отримують організоване соціально-економічне середовище, в якому можна розвивати безпечний агробізнес і конкурувати на рівноправних умовах. Інтеграція як відношення характеризується усуненням дискримінації до іноземних громадян або підприємств (нерезидентів), господарюючих на національному аграрному ринку іншої країни [2, с. 109]. Основні напрями, за якими знімаються обмеження, наступні: трудова міграція; імпорт і експорт продовольчих товарів, зняття всіляких тарифних і нетарифних квот; зняття різних транспортних обмежень; зняття заборон на свободу переміщення капіталів; усунення обмежень на придбання власності за кордоном; прийняття загальних правил захисту нематеріальних активів; загальні заходи забезпечення безпеки та ін.

Економічна інтеграція сприймається як об'єктивний процес об'єднання країн, регіонів, господарюючих суб'єктів (організацій, підприємств) у процесі аграрного виробництва й відтворення, здатних до саморегулювання і саморозвитку, перехід до так званої «економіки відкритого типу». Розглядаючи основу економічної інтеграції, слід відзначити класичну теорію Д. Рікардо, відповідно до якої світова економіка підпорядковується закону порівняльних переваг, тобто переваг таких явищ, як, з одного боку – поділ праці, і кооперація – з іншого.

Враховуючи сутність цього закону, можна розвивати відповідні теорії, що пропонують логічні пояснення процесів соціально-економічної інтеграції малих і великих територій. Наслідком економічної інтеграції завжди є кращий, більш раціональний розподіл всіх ресурсів, що використовуються в економіці: трудових, сировинних, транспортних та інших. Тому країни й регіони, підприємства, які є сусідами, проявляють до неї великий інтерес. Як

правило, такі країни і території мають схожість традицій, смаків, менталітету населення, спільну історію та культуру, транспортні коридори. Перераховані фактори стають рушійними силами або передумовами інтеграційних процесів й для суб'єктів агробізнесу.

При цьому вони можуть мати як національний, так і міжнародний рівень. Міжнародна економічна інтеграція характеризується суттєвими й стійкими взаємозв'язками країн, інституційно обґрунтованим розподілом праці і рухом капіталів, прискоренням структурної перебудови економік, взаємодією господарюючих суб'єктів різних галузей і видів діяльності, підтримкою урядів держав, що беруть участь у процесі інтеграції [3, с. 84]. Поширеним вважається їх мікрорівень, де взаємодія здійснюється через спільну діяльність господарюючих суб'єктів агросфери власної країни й країн-сусідів. Вони можуть укладати різні економічні угоди, відкривати свої філії, брати участь у спільних проектах, утворюючи так звані вихідні умови для інтеграції й безпечного розвитку у широкому соціально-економічному сенсі.

В останні десятиліття стрімко розвивається процес великої міжрегіональної або транскордонної інтеграції, де сторонами є мегарегіони, територіально поєднуючі кілька країн, близьких за рівнем соціально-економічного розвитку, інтересів, ідеологічних та ринкових цінностей [4, с. 10]. Такі інтеграційні об'єднання усвідомлено застосовують тактику й стратегію зближення підприємств агросфери, інших соціально-економічних систем для усунення різких відмінностей в економіці, соціальних параметрах життя населення, що можуть призвести до проявів різкої майнової нерівності на селі, соціальної напруженості через безробіття й зубожіння та маргіналізацію сільських жителів (табл. 1).

У тому, що інтеграційні процеси демонструють повторюваність і швидкий прогрес, вбачаються соціально-економічні закономірності. Основи вивчення інтеграційних процесів закладені Дж. Кейнсом, В. Леонтєвим, Д. Рікардо, П. Самуельсоном, А. Смітом, Дж. Стігліцем та ін. Проте теорія, а також практика інтеграційних відносин вивчена все ще недостатньо, часто ситуаційно, єдина теорія, а також методологія знаходяться в стадії постійного удосконалення. В даний період у світі спостерігається прагнення до локалізації, утворення активних зон вільного підприємництва, кластерів, інших видів інтеграційних конфігурацій.

Основні передумови й цілі (функції) інтеграції аграрних підприємств як чинника їх соціально-економічної безпеки

<i>Передумови інтеграції</i>	<i>Цілі (функції) інтеграції</i>
<ul style="list-style-type: none"> – прямі міжнародні зв'язки у сфері аграрної економіки та галузях науки і техніки; – соціально-економічні зв'язки на мікрорівні, які здатні розвиватися і призводити до зрощення виробництва на базовому рівні – аграрних підприємств; – близькі рівні економічного розвитку інтегруючих агроутворень; – територіальна наближеність; – загальні соціально-економічні проблеми; – ефект доміно як прагнення підприємств в утворене співтовариство, при демонстрації їм соціально-економічних переваг й успіхів 	<ul style="list-style-type: none"> – підвищення ефективності агроутворень за рахунок факторів усунювання виробництва та міжнародного поділу праці; – використання переваг «економіки масштабу»; – скорочення транзакційних витрат; – отримання в результаті інтеграції стійкого сприятливого зовнішнього середовища; – раціоналізація торговельної діяльності; – отримання можливостей перебудови структури економіки, соц. відповідальності; – прискорення темпів зростання економіки агроутворень

Джерело: складено автором за матеріалами [5, 6]

Виникла проблема протилежного характеру – дезінтеграції, оголюючи протиріччя інтересів партнерів. Вкрай мало вивчена мала регіональна, або внутрішньодержавна економічна інтеграція, трохи більше – транскордонне співробітництво. Недостатньо розкрито методологічні й теоретичні засади, тенденції та особливості цих відносин, методи та засоби їх регулювання, вплив інтеграційних факторів на основи соціально-економічної безпеки підприємств агросфери, їх врахування та менеджмент у цьому контексті [7, с. 14].

Світова наука вивчає інтеграційні процеси з моменту їх виникнення. Об'єднавши різні думки, можна отримати сукупну думку наукового співтовариства, яка полягає у визнанні багатогранності і складності процесу інтеграції, наповненого об'єктивними суперечностями, політичними, економічними, соціальними аспектами функціонування, що знаходяться в розвитку і нескінченних змінах. Вважається, що інтеграція – новий, більш високий ступінь розвитку світової спільноти загалом, званий постіндустріалізмом, хоча на цьому шляху поки ще багато проблем.

Економічна історія знає різні форми об'єднань. Укрупнено їх

можна розділити на три типи (рис. 1). Розгляд навіть короткої характеристики зазначених типів інтеграційних об'єднань дозволяє зрозуміти їх основну, визначальну рису: такі об'єднання формують і змінюють базові основи світової спільноти, його економічну, політичну, соціальну та інші сторони і є безперечно рушійною силою світового соціуму. Очевидно, що моделі інтеграційних співтовариств дуже різноманітні і специфічні, хоча і мають спільні риси, підпорядковані типології. Насамперед, вони можуть бути національними, міжнаціональними й глобальними, що несе можливість знаходження компромісу при вирішенні протиріч.

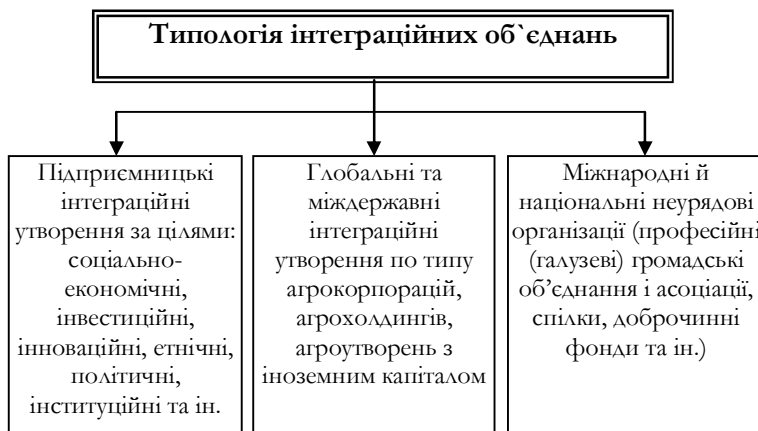

Рис. 1. Узагальнена типологія інтеграційних об'єднань в агросфері

Джерело: [8]

В межах типології за цілями розрізняються наступні моделі інтеграційних об'єднань: військово-політичні об'єднання; політичні союзи і конфедерації; культурно-освітні об'єднання; суспільно-економічні інтеграційні об'єднання; економічні, митні та валютні союзи; спільні ринки; зони вільної торгівлі; виробничо-екологічні та ін. об'єднання. Кількість таких організацій в даний час обчислюється сотнями, в певному сенсі вони охоплюють світ. Однак соціально-економічна модель є найбільш відомим, визначальним, навіть універсальним типом інтеграційного об'єднання, в якому проявляється не тільки його якісно нова форма, а й сутність, що вмщає принципово нові управлінські риси.

Економічні дослідження й практичний розвиток свідчать, що врешті-решт у світі виникнуть більш універсальні структури, до утворення яких, або до переростання в які прагнутимуть інші, більш специфічні і менш універсальні об'єднання (табл. 2). Як видно з різноманітності наведених форм і моделей, а також їх нестаточної типології, інтеграційний простір ще далеко не вичерпано, і в майбутньому можна чекати появи нових форм.

Таблиця 2

Основні форми господарсько-економічних інтеграційних об'єднань

<i>Форма</i>	<i>Характеристика</i>
Міжнародна зона вільної торгівлі	Міжнародна зона вільної торгівлі характерна скасуванням мит, однак існують митні збори зовнішньої спрямованості. Прикладом служить Північноамериканська зона вільної торгівлі (США, Мексика, Канада).
Митний союз	Існують єдині зовнішні тарифи, введені відносно третіх країн (МС, Спільнота і загальний ринок країн Карибського басейну та ін.)
Загальний ринок	Крім правил митного союзу, вводиться зняття обмежень на переміщення ресурсів, капіталу і праці. В даний час таким об'єднанням може називатися тільки Європейське співтовариство (ЄС).
Економічний союз	Інтеграційне співтовариство, в якому відсутні будь-які форми економічних дискримінацій. В даний час такого об'єднання немає, але найбільш близько до цієї форми співпраці підійшов ЄС.
Повна економічна інтеграція	Стадія повної економічної інтеграції є найбільш внутрішньо уніфікованою формою співпраці, вона відрізняється загальною соціальною, кредитно-грошовою, податковою політикою, єдиною стратегією економічного розвитку, має наднаціональні органи влади, які здійснюють керівництво економічним союзом.

Джерело: [9]

Наразі, відомі найбільш очевидні закономірності економічної інтеграції: прагнення до об'єднання однотипних економік, що мають схожі рівні і типи соціально-економічного розвитку; поява, крім внутрішньо-економічного, ще й загального внутрішньогосподарського простору; можливість співіснування двох і більше об'єднань, укладених в загальних економічних кордонах одного співтовариства; існування непорушного правила послідовності етапів, згідно яких відбувається інтеграція; обов'язкове політичне зближення; поява наднаціональних керуючих та коригуючих загальну економічну політику органів, продиктована необхідністю регулювання процесів інтеграції та господарювання в рамках об'єднань.

Вкрай цікава така специфічна риса, притаманна процесам економічної інтеграції, як її асиметричність, можливість виходити з різних рівнів і рухатися з неоднаковою швидкістю, що випливають з поставлених завдань, ступеня розвитку економіки і суспільства, політичної та інституційної готовності держави, підготовленості громадянського суспільства. Тому прийнято вважати, що процеси інтеграції в будь-яких масштабах мають багаторівневу структуру [10, с. 35]. Цей висновок стосується й аграрних підприємств та є важливим для менеджменту їх соціально-економічної безпеки.

Висновки. Таким чином, зараз вже можна стверджувати, що інтеграція є об'єктивним процесом в агросфері та інших складових національного й світового сільського господарства. Вона бере початок в його інтернаціоналізації, однак характеризується надзвичайною різноманітністю швидкостей, етапів і невстановлених форми. І якщо міждержавна інтеграція та інтеграція мегарегіонів вже має певні наукові теорії, обґрунтування і моделі, то інтеграція аграрних підприємств всередині великої країни, що має багато різнохарактерних за багатьма показниками сільських територій, досі залишається в тіні наукових інтересів. Тим не менш, різноманітність територій притаманна багатьом державам, і необхідність проведення збалансованої регіональної політики можна вважати запорукою їх безпеки, національної та регіональної.

Література.

1. Лукінов І.І. Проблеми міжгосподарського кооперування і агропромислової інтеграції / І.І. Лукінов // Лукінов І.І. Вибрані праці : у 2 кн. Кн. 2. – К. : ННЦ ІАЕ, 2007. – С. 385.
2. Корчевська Л.О. Методологічні питання економічної безпеки підприємства / Л.О. Корчевська, Г.В. Жосан // Вісн. економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 108-110.
3. Мармуль Л.О. Сільські території як важливі регіональні чинники продовольчої безпеки країни: розвиток та регулювання на засадах децентралізації / Л.О. Мармуль // Економіка АПК: міжнар. наук.-вир. жур. – 2016. – № 7. – С. 80-87.
4. Гуздь О.Є. Розвиток інтеграційних процесів в аграрній сфері України: виклики та перспективи / О.Є. Гуздь, О.С. Степасюк // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Вип. 3. – Т. 1. Економічні науки. – Полтава : ПДАА. – 2011. – С. 8-15.
5. Ігнатенко М.М. Вплив автоматизації обліку та фінансової звітності на безпеку підприємств / М.М. Ігнатенко, О.А. Сарапіна // Економічний вісник університету. – 2018. – Вип. 38. – С. 47-53.

6. Живко З.Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізм забезпечення та управління: [монографія] / З.Б. Живко. – Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. – 260 с.

7. Романюк І.А. Особливості відтворювального процесу в аграрному секторі / І.А. Романюк // *Агросвіт*: наук. жур. – 2016. – № 11. – С. 12-15.

8. Єлістратова Ю.О. Економічна безпека сільськогосподарських підприємств та її складові на макро- та мікрорівнях / Ю.О. Єлістратова // *Інноваційна економіка*. – 2010. – № 5. – С. 81-86.

9. Ткачук В.І. Економічна безпека та стійкість сільськогосподарських підприємств: [монографія] / В.І. Ткачук, О.А. Прокопчук, М.І. Яремова. – Житомир : «Видавництво «Волинь», 2013. – 276 с.

10. Деркач Т.В. Державне регулювання інтеграційних процесів на стратегічних агропродовольчих ринках / Т.В. Деркач, В.М. Лисюк, О.І. Павлов // *Економіка харчової промисловості*. – 2015. – № 3. – С. 32-41.

References.

1. Lukinov I.I. (2007). *Problemy mizhkhospodars'kobo kooperuvannya i abropromyslovyi intebratsiyi* [Problems of inter-farm collaboration and agro-industrial integration]. Kyiv : NNTs IAE, p. 385 [in Ukrainian].

2. Korchevs'ka L.O., & Zhosan H.V. (2010). Metodolohichni pytannya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva [Methodological issues of economic security of the enterprise]. *Visn. ekonomiky transportu i promyslovosti – Bulletin of the Economy of Transport and Industry*, No 29, pp. 108-110 [in Ukrainian].

3. Marmul' L.O. (2016). Sil's'ki terytoriyi yak vazhlyvyi rehional'nyy chynnyk prodovol'choyi bezpeky krainy: rozvytok ta rehulyuvannya na zasadakh detsentralizatsiyi [Rural areas as an important regional factor in the country's food security: development and regulation on the basis of decentralization]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, No 7, pp. 80-87 [in Ukrainian].

4. Hudz' O.Ye., & Stepasyuk O.S. (2011). Rozvytok intebratsiynykh protsesiv v ahraryi sferi Ukrayiny: vyklyky ta perspektyvy [Development of integration processes in the agrarian sector of Ukraine: challenges and perspectives]. *Naukovi pratsi Poltav's'koyi derzhavnoyi ahraryi akademiyi – Scientific Papers of the Poltava State Agrarian Academy*, Vol. 3, No 1, pp. 8-15 [in Ukrainian].

5. Ihnatenko M.M., & Sarapina O.A. (2018). Vplyv avtomatyzatsiyi obliku ta finansovoyi zvitnosti na bezpeku pidpryyemstv [Influence of automation of accounting and financial reporting on enterprise safety]. *Ekonomichnyy visnyk universytetu – Economic Bulletin of the University*, No 38, pp. 47-53 [in Ukrainian].

6. Zhyvko Z.B. (2012). *Ekonomichna bezpeka pidpryyemstva: sutnist', mekhanizm zabezpechennya ta upravlinnya* [Economic security of the enterprise: the essence, mechanism of maintenance and management]. L'viv : L'viv's'kyi derzhavnyy universytet vnutrishnikh sprav, p. 260 [in Ukrainian].

7. Romanyuk I.A. (2016). Osoblyvosti vidtvoryval'noho protsesu v ahraryi sektori [Features of the reproduction process in the agrarian sector]. *Abrosvit – Agrosvit*, No 1, pp. 12-15 [in Ukrainian].

8. Yelistratova Yu.O. (2010). Ekonomichna bezpeka sil's'kohospodars'kykh pidpryemstv ta yiyi skladovi na makro- ta mikrorivnyakh [Economic security of agricultural enterprises and their components at macro and micro levels]. *Innovatsiyna ekonomika – Innovative economy*, No 5, pp. 81-86 [in Ukrainian].

9. Tkachuk V.I., Prokopchuk O.A., & Yareмова M.I. (2013). *Ekonomichna bezpeka ta stiykist' sil's'kohospodars'kykh pidpryemstv* [Economic security and stability of agricultural enterprises]. Zhytomyr : «Vydavnytstvo «Volyn'», p. 276 [in Ukrainian].

10. Derkach T.V., Lysyuk V.M., & Pavlov O.I. (2015). Derzhavne rehulyuvannya intehratsiynykh protsesiv na stratehichnykh ahroprodovol'chykh rynkakh [State regulation of integration processes in strategic agro-food markets]. *Ekonomika kharchovoyi promyslovosti – Economy of the food industry*, No 3, pp. 32-41 [in Ukrainian].

Анотація.

Антошкін В.К. Інтеграційні чинники та процеси у менеджменті зміцнення соціально-економічної безпеки суб'єктів агробізнесу.

У статті розглянуто інтеграційні чинники та процеси формування й зміцнення соціально-економічної безпеки аграрних підприємств. Виявлено їх прояви, відмінності, здійснено типологію та обґрунтовано важливість застосування у менеджменті зміцнення соціально-економічної безпеки на перспективу. Наведено приклади інтеграційних агроутворень та визначено їх ефективність. В їх якості запропоновано агрокорпорації та агрохолдинги з іноземним капіталом. Показано інноваційні та маркетингові (ринкові) конкурентні переваги таких утворень у менеджменті, у т.ч. з позицій соціально-економічної безпеки на національному, європейському, світовому аграрних ринках.

Ключові слова: суб'єкти агробізнесу, соціально-економічна безпека, менеджмент, інтеграційні чинники, процеси, конкурентні переваги, аграрний ринок.

Аннотация.

Антошкин В.К. Интеграционные факторы и процессы в менеджменте укрепления социально-экономической безопасности субъектов агробизнеса.

В статье рассмотрены интеграционные факторы и процессы формирования и укрепления социально-экономической безопасности аграрных предприятий. Выявлено их проявления, различия, осуществлено типологию и обоснована важность применения в менеджменте укрепление социально-экономической безопасности на перспективу. Приведены примеры интеграционных агрообразований и определены их эффективность. Показано инновационные и маркетинговые (рыночные) конкурентные преимущества таких образований в менеджменте, в т.ч. с позиций социально-экономической безопасности на национальном, европейском, мировом аграрных рынках.

Ключевые слова: субъекты агробизнеса, социально-экономическая безопасность, менеджмент, интеграционные факторы, процессы, конкурентные преимущества, аграрный рынок.

Abstract.

Antoshkin V.K. Integration factors and processes in the management of strengthening the socio-economic security of agribusiness subjects.

In the article integration factors and processes of formation and strengthening of socio-economic safety of agrarian enterprises are considered. Their manifestations, differences, typologies have been revealed and the importance of application in management for strengthening of socioeconomic security in perspective has been substantiated. Examples of integration agro-formations are presented and their effectiveness is determined. In their quality agro-corporations and agrohholdings with foreign capital are offered. The innovative and marketing (market) competitive advantages of such entities in management, including from the standpoint of socio-economic security in the national, European, world agrarian markets.

Key words: *agribusiness subjects, socio-economic security, management, integration factors, processes, competitive advantages, agrarian market.*

УДК 332.2.021

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА, ДОСВІД, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**АНТОЩЕНКОВА В.В., К.Е.Н., ДОЦЕНТ.,
КРАВЧЕНКО Ю.М., К.Е.Н., СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми в загальному вигляді. Земля, як довічний засіб виробництва повинна працювати і найголовніше забезпечувати віддачу, а отже господар повинен не вижимати з неї останні «соки», а хазяйнувати на ній, і так щоб не було соромно перед нащадками. Земельні ресурси мають специфічні особливості, які і відрізняють цей ресурс від інших засобів виробництва і відводять їй в сільськогосподарському виробництві і в економіці держави першочергове значення. Вже доведено століттями, що при дотриманні ефективних і ощадних технологій виробництва продукції, земля тільки покращує свої властивості. Однак потрібно точно визначитися, хто на землі господар. А отже, земельна реформа в Україні була і залишається надзвичайно актуальною. А враховуючи європейський вектор розвитку, запровадження ринку землі в Україні є неминучою дійсністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні в країнах з різним суспільно-політичним укладом існує різний рівень централізації та децентралізації управління земельними ресурсами та й